

- ג. אין חילוק אם הככר לפניו ואמר 'שלא אוכלנה' / 'שלא אוכל', או אם נשבע כן על ככר סתם (עפ"י רמב"ן ושר"ר). ולדעת הרמב"ם (ד, ט) 'שבעה שלא אוכל אותה' הרי זה כ'שלא אוכל'. והראב"ד חולק.
- ואם אמר 'שלא אוכל ככר אחת', הואיל וירד למנין, לא נתכוין לאסור אלא ככר שלמה (עפ"י ריטב"א כה:).
- ובמאירי (כט): משמע שהמשמעות משתנית לפי הענין, ומה שאמרו שכוונתו לאסור מקצתה, מדובר כגון שמפצירים בו לאכול והוא מסרב, שמסתבר שאף על מקצת נשבע, אבל יש אופנים שדעתו על כולה בלבד. יעו"ש.
- ד. הנשבע 'שאוכל ככר זו', יש אומרים שפטר עצמו באכילת כזית, ואין כן דעת הרא"ה. ונראה לעיקר שאם אין כולה לפניו כגון שאבדה מקצתה – צריך לאכול את הנשאר ממנה [וכן בנשבע על אכילת עשר ואבדו מקצתן – חייב באכילת השאר. ריטב"א כה:], ואם אמר 'שאוכלנה' אינו צריך אלא כשהיא בשלמותה. [כיוצא בזה, הנשבע לפרוע לחברו סך מסוים ואינו יכול לפרוע אלא מקצת – חייב לפרוע מה שיכול. ואולם הנשבע לילך במקום מסוים, שאם אינו יכול להגיע שם, אין לו לילך למקום שיכול, שהרי אין שום הנאה באתו מקצת] (עפ"י ריטב"א ור"ן. וערמב"ן; תוס' להלן כט: ועוד. וע"ע רדב"ז הל' שבועות ד, י לענין 'שלא אוכלנה' ואכל חברו מקצתה, שמסתבר שאינו אסור בהשלמתה).

## דפים כז – כח

מה. הנשבע שלא יאכל ככר מסוימת ואכל את כולה או אכל מקצתה – האם יכול להשאל עליה? והאם ניתן להשאל על נזירות שכבר נסתיימה?

הנשבע על הככר ועבר על שבועתו וקיבל את ענשו – אין נשאלין עליה לכל הדעות. אכל את כל הככר אבל עדיין לא הקריב קרבן או לא לקה [והסיקו שאפילו כפתוהו על העמוד, ולא ברח] – לדברי אמימר ניתן להשאל עליה. ולדברי רבא אין להשאל על השבועה אלא אם נשאר כזית ממנה שלא אכלו.

ופירשו דברי רבא בשני אופנים: או שנשבע 'שלא אוכל' – שנאסר באכילת כל כזית וכזית, ומתוך שמועילה לו שאלתו על כזית הנשאר להתירו לו, מועילה גם על מה שאכל להיפטר עליו. אפשרות נוספת פירשו שנשבע שלא יאכל כולה ('שלא יאכלנה') ורק אם יש כזית, (ועדין לא עבר על שבועתו) יכול להשאל, אבל פחות – אינו חשוב להשאל עליו.

א. הלכה כאמימר שאפילו אכלה כולה – נשאל עליה כל שהוא מחוסר קרבן או מלקות. ואפילו כפתוהו ללקות [שהרי אמרו 'ולא היא' – הרי שהסיקו בדין זה שלא כאמימר. ריטב"א (רי"ף); רמב"ם ו, יח ועוד].

ב. אם לא קיבל עונש, אבל אין נפקותא מעשית אם יישאל אם לאו – משמע מדברי הרא"ש שנשאל, שכתב שאם לא התרו בו – נשאל עליה כיון שיש כאן עונש מלקות בעצם, גם אם לא בפועל. ויש חולקים (מאירי. וכן צדדו כמה אחרונים).

בנזירות, לאחר שנגמר הענין לגמרי ושוב אין נפקותא בשאלה – אי אפשר להישאל. [ולרבא, אף אם לא נגמר הענין לגמרי, כל שנגמרה הנזירות עצמה עם דברים המעכבים בה כגון קרבן, או תגלחת למ"ד תגלחת מעכבת – אי אפשר להשאל].

ואולם הנוזר שתי נזירות, יכול להשאל על הראשונה אפילו אחר סיומה, שהחכם בעקירתו את הנדר מגלה שמנין שמנה זה – של נזירות שניה היה, נמצא בשעה שנשאל כאילו לא מנה הראשונה הלכך יכול לישאל עליה (רש"י).

## דף כח

מו. 'שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו' – מהם הכללים לפיהם מתחייב העובר על השבועה קרבן או מלקות?

'שבועה שלא אוכל זו אם אוכל זו' – התנאים לחיוב:

[כל מקום שנאמר 'האיסור' – הכוונה לככר שעליה נשבע. 'התנאי' – הככר שאכילתה מהוה תנאי לחלות השבועה].

(א) לפרש"י (ורבנו תם. וכן סמך על כך הריטב"א: 'ואין דעתי מכרת בזה אלא שנסמך על דברי רבותינו ז"ל שהכריעו כרש"י ז"ל עד יבוא מורה צדק), בשעת אכילתו הראשונה, בין אם היא אכילת האיסור, בין אם היא אכילת התנאי – צריך האדם לידע את שבועתו, אבל אם שכוח באותה שעה – לא נאסר (האדם בשבועה. הלכך מותר מן לאכול את השניה. ערמב"ן).

התוס' והרמב"ן (וכ"כ המאירי בדעת רש"י ודלא כהבנת שא"ר. ועריטב"א שיש גרסאות מטעות בפרש"י) חולקים וסוברים שהעיקר שלא יהא שכוח שבועתו בזמן אכילת התנאי, ובין אם זו אכילתו הראשונה בין השניה, אבל אם היה זכור בשעת התנאי, ושגג באכילת האיסור [בין אם אכל ככר זו בראשונה בין בשניה] – חייב. אלא שנסתפקן התוס' שמא אם באותה שעה שאוכל התנאי הוא זכור שאכל האיסור, אין זה 'שב מידיעתו' שהרי רואים שאינו חושש מאיסור, או שמא אין חמורה עליו אכילת תנאי כאכילת איסור הלכך נחשב 'שב מידיעתו', כי מאכילת איסור יתכן והיה שב. וכסברא זו נקט הרמב"ן.

[עוד כתב הרמב"ן שהאוכל את התנאי בראשונה וכסבור איסור הוא – שבועה חלה עליו, ואין צריך לדעת איזוהי התנאי ואיזו האיסור. ואילו הריטב"א נקט בסברא הפוכה, שאפילו היו שתיהן איסור שתלאן כל אחת בחברתה, וכשאכל כל אחת מהן סבר שהיא אסורה בלא תנאי – פטור ומותר בשתייהן, שאכילת התנאי בכל אחת היתה שכוחה].

ודעת הרמב"ם (ד, טז-יז) שאעפ"י ששגג בשעת אכילת התנאי, אם הזיד באיסור – חייב. ומאידיך אם ידע בשעת אכילת התנאי, אבל בשעת אכילת האיסור סבור שעדיין לא נאסרה עליו – פטור (ונראה שהוא בכלל העלם שבועה שפטור הרמב"ם בפ"ג, כיון שלפי דעתו אינו אסור עתה כלל). והראב"ד השיגו.

(ב) לפרש"י, אינו חייב קרבן אלא כאשר הוא שוגג באכילת האיסור, אבל אם היה מזיד באותה שעה (אף אם אכל בהתר, כגון שעדיין לא אכל של תנאי) – פטור.

א. לפירושו אי אתה מוצא חיוב קרבן על הראשונה אלא כשידע מהשבועה רק טעה וסבר שלא זו הככר שנשבע עליה. ואע"פ שהאכילה הזו מותרת אעפ"כ נחשב 'שוגג' מפני שברצונו לאכול השניה ואילו ידע שזו היא שנשבע עליה לא היה אוכלה (עפ"י תוס' בדעת רש"י).

ב. לשיטת רבנו תם, וכ"כ הרמב"ן, אף אם אכל האיסור בידועין [בהתר, שעדיין לא אכל התנאי] ואת התנאי אכל בשוגג – חייב קרבן, שהרי השגגה היא באותה שעה שעובר על השבועה. [ואולם אם כשאכל הראשונה היה בדעתו לאכול השניה הרי אין זה 'שב מידיעתו' ואינו מביא קרבן].

ואולם הריטב"א הביא מ'רבותינו' כרש"י, שהרי כתוב בכל הקרבנות ועשה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה – בשעת החיוב הוא ב'לא תעשינה'.

ג) אינו חייב מלקות אלא כשהתרו בו בשעת אכילת האיסור, אבל אם היה שוגג באותה שעה, אעפ"י שהיה מזיד בשעת אכילת התנאי – אינו לוקה. (כ"מ בגמרא וברש"י; רש"י וריטב"א מכות טו: וכו' במפרשי הרמב"ם ד, טז).

ואם היה מותר באיסור ואח"כ אכל התנאי בשוגג – כתבו התוס' (בדעת רש"י) שאין סברא שיתחייב מלקות. [ולרש"י פטור אף מקרבן שהרי לא שגג באיסור. ולדעת ר"ת חייב קרבן מפני ששגג בתנאי, כדלעיל].

ודעת ר"י בן מגאש שחייב [וכתב שזו התראת ודאי ולא ספק כיון שהתנאי נעלם באותה שעה והעדים התרו כפי ידיעתם]. וכן כתב הכסף-משנה (שבועות ד, טז) בדעת הרמב"ם.

ד) כאשר אין חיוב מוחלט במעשה זה אלא תלוי ועומד במעשה שעדיין לא נעשה, כגון שבא לאכול האיסור לפני התנאי והתרו בו שאם יאכל התנאי לאחר מכן יתחייב על אכילה זו – התראת ספק היא, ותלויה במחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש אם שמה התראה אם לאו.

א. הלכה כרבי יוחנן שהתראת ספק שמה התראה (רמב"ם ד, טז ועוד; מאירי; ריטב"א). ויש מצדדים בדעת ראשונים שלא שמה התראה (עפ"י יבין שמועה קעה – בדעת רש"י סנהדרין עא. ותוס' להלן לג. ובשר"ח ה, נג דחה).

ב. במקום שקרוב לודאי שיעבור על התנאי [כגון שהתנה אם יישן למחר, שקרוב לודאי שהשינה חוטפתו], יש אומרים שאינה בגדר 'התראת ספק' (ע' שלמי נדרים – נדרים יד: וע"ש מצפה איתן שאם השינה חוטפתו מאליו או ששנתו תימשך מאליה למחר – אין זה 'מחוסר מעשה' ובאופן זה הו' התראה – עתוס' שבת ד. ובמפרשים).

כתב המאירי (עפ"י נדרים יד) שלכתחילה יש ליהזר שלא לאכול האיסור, שמא יאכל אחר כך התנאי, שאין אדם נוהר בתנאי [לאכלו בפשיעה הקרובה למזיד]. ויש חולקים (ע"ש בפירוש מקצת חכמי צרפת).

## דפים כח – כט

מז. האם חלה שבועה על שבועה לחייב עליה, באופנים הבאים?

א. 'שבועה שלא אכלתי', 'שבועה שלא אכלתי' – ואכל.

ב. 'שלא אוכל תשע', 'שלא אוכל עשר' – ואכל עשר.

ג. 'שלא אוכל עשר', 'שלא אוכל תשע' – ואכל עשר.

ד. 'שלא אוכל תאנים וענבים', 'שלא אוכל תאנים' – ואכל תאנים והפריש קרבן, ואח"כ אכל ענבים. (וכן להפך: 'שלא אוכל תאנים' 'שלא אוכל תאנים וענבים').

א. נשבע פעמיים לשקר; 'שבועה שלא אכלתי' 'שבועה שלא אכלתי' – אמר עיפא בתחילה שאינו חייב אלא אחת. אמר לו אבימי אחי: טעות היא, וחייב שנים. (שכיון שהשבועה היא לשעבר וכבר יצאה הראשונה לשקר, מתחייב שוב על השניה משום שבועת שקר, ואין זה ענין לחלות שבועה על שבועה על דבר עתידי, שהשניה אינה מוסיפה כלום).